

HOOFDSTUK 5

AFSTEMMING MET DE GEZONDHEIDSZORG

5	AFSTEMMING MET DE GEZONDHEIDSZORG	89
5.1	Inleiding	91
5.2	Leerlingdossier aanleggen	91
5.3	Ouders informeren en adviseren	92
5.4	Diagnostiek en behandeling in de gezondheidszorg	94
5.4.1	Diagnostiek	94
5.4.2	Dyslexiebehandeling	94
5.5	Begeleiding op school na de behandeling	96

5 AFSTEMMING MET DE GEZONDHEIDSZORG

5.1 Inleiding

Sommige leerlingen zullen, ondanks alle inspanningen, moeite blijven houden met lezen en/of spellen. Wanneer een gedegen aanpak op zorgniveau 1, 2 en 3 niet tot het beoogde resultaat leidt, is er mogelijk sprake van dyslexie en moet een gekwalificeerde gedragswetenschapper worden ingeschakeld. Een orthopedagoog of psycholoog kan zowel vrijgevestigd zijn als werkzaam bij de schoolbegeleidingsdienst of bij een instituut dat zich heeft gespecialiseerd in dyslexie. Deze deskundige zal op basis van de informatie die de school aanlevert bepalen of er voldoende aanleiding is om uitgebreider onderzoek uit te voeren. Als onderzoek wordt gedaan, zal de specialist op basis van de onderzoeksresultaten een advies uitbrengen aan de school over de begeleiding van de leerling. In goed overleg met de school en de ouders kan in sommige gevallen ook aanvullend worden gekozen voor een periode van specialistische behandeling. Deze extra begeleiding behoort tot zorg op niveau 4 (zie voor een beschrijving van het continuüm van zorg de inleiding van deel II).

Dit hoofdstuk beschrijft de stappen die je als leerkracht moet zetten op zorgniveau 4. Wanneer en hoe kan een leerling worden aangemeld voor diagnostisch onderzoek en externe specialistische behandeling? Hoe wordt gezorgd voor een goede afstemming met de specialist? En hoe wordt in de klas een effectieve aanpak tijdens en na de behandeling gerealiseerd? In paragraaf 5.2 wordt het voortraject op school toegelicht. Paragraaf 5.3 beschrijft hoe je als leerkracht ouders kunt informeren over het traject. Paragraaf 5.4 gaat nader in op diagnostiek en behandeling in de gezondheidszorg. Paragraaf 5.5 ten slotte beschrijft de stappen die je als leerkracht kan nemen wanneer de behandeling in de gezondheidszorg is afgerond.

Aan het eind van dit hoofdstuk weet je....

- welke informatie de school aan een orthopedagoog/psycholoog kan aanleveren
- hoe een school ouders kan informeren en adviseren met betrekking tot dyslexieonderzoek
- hoe diagnostiek en behandeling in de gezondheidszorg eruit kunnen zien
- wat er van school wordt verwacht tijdens en na specialistische behandeling

5.2 Leerlingdossier aanleggen

Bij doorverwijzing naar de (externe) zorg is het van belang dat de ernst van het lees-/spellingprobleem aangetoond kan worden. Dit kun je doen met behulp van een leerlingdossier. In een leerlingdossier onderbouw je het vermoeden van (ernstige) dyslexie door een omschrijving van de geboden hulp en de achterstand die ondanks intensieve en systematische begeleiding is blijven bestaan. De diagnosticus beoordeelt aan de hand van onderstaande criteria of het leerlingdossier volledig is:

Onderdelen van een leerlingdossier

- *Basisgegevens uit het leerlingvolgsysteem.* Diagnostici ontvangen graag een volledige uitdraai van het Cito Volgsysteem primair onderwijs (LOVS). Dat helpt de diagnosticus om een volledig beeld van de leercapaciteiten van de leerling te vormen. Het is dus niet de bedoeling dat de leerkracht alleen de lees- en spellingscores selecteert uit het leerlingvolgsysteem.
- *Beschrijving van het lees-/spellingprobleem.* Het lees-/spellingprobleem moet kwalitatief worden beschreven. Wat is precies het probleem? Leest de leerling heel traag of juist snel met een radende strategie? Worden er veel fouten gemaakt en wat voor soort fouten komt vooral voor?

- *Signalering van lees-/spellingproblemen.* Op basis van de uitslagen op genormeerde toetsen wordt de achterstand vastgesteld op drie achtereenvolgende (en recente) meetmomenten. De leerkracht of leesspecialist vermeldt bovendien op welk moment welke toets is afgenomen, door wie en met welk toetsresultaat. Van belang is hierover zo volledig mogelijk te zijn, bijvoorbeeld door niet alleen normscores maar ook ruwe toetsscores te vermelden.
- *Omschrijving van de extra begeleiding.* Aan het leerlingdossier voegt de leerkracht/leesspecialist de handelingsplannen toe. Hieruit moet duidelijk blijken dat de geboden hulp (op zorgniveau 2 en 3) van voldoende kwaliteit en voldoende intensief is geweest. In hoofdstuk 4 zijn de kenmerken van effectieve begeleiding en interventie omschreven. Met voldoende intensief wordt bedoeld minimaal 60 minuten per week (bijvoorbeeld drie keer 20 minuten), gedurende twee perioden van elk minimaal twaalf effectieve weken.
- *Resultaten van de extra begeleiding en beschrijving van gebruikte toetsen en normering.* Hardnekkigheid van het lees-/spellingprobleem moet ook blijken uit een evaluatie van de geboden extra hulp. Hieraan wordt voldaan door het overzicht van toetsresultaten van voor, tijdens en na de interventie mee te sturen. Alleen op die manier kan het resultaat van de extra begeleiding betrouwbaar in kaart worden gebracht. Er moeten minimaal twee interventieperioden worden geëvalueerd. Dat betekent dat er minimaal drie toetsmomenten nodig zijn.
- *Vaststelling toenemende achterstand ten opzichte van de normgroep.* De weergave van genormeerde toetsscores en de samenvatting van de gepleegde interventie zorgen voor onderbouwing van de hardnekkige en/of toenemende achterstand.
- *Argumentatie voor het vermoeden van ernstige dyslexie.* Naast concrete toetsscores motiveert de leerkracht of leesspecialist het vermoeden van ernstige dyslexie door bijvoorbeeld te beschrijven welke problemen de leerling ervaart met fonologische oefeningen of met automatiseren. Ook het noemen van een mogelijke erfelijke component is relevant.
- *Vermelding en beschrijving van eventuele andere (leer)stoornissen.* Als er al een andere (leer)stoornis is vastgesteld, moet dit ook in het leerlingdossier vermeld worden. Hierbij valt te denken aan ADHD, dyscalculie, ernstige spraak- en taalmoeilijkheden et cetera.

www.lerenoverdyslexie.nl - Voor een format leerlingdossier en een checklist om het leerlingdossier op volledigheid te controleren.

Vergoedingsregeling dyslexie

Sinds 1 januari 2009 is de vergoedingsregeling dyslexie van kracht. Diagnostiek en behandeling van ernstige, enkelvoudige dyslexie zijn in het basispakket van de zorgverzekering opgenomen.

www.lerenoverdyslexie.nl - Voor meer informatie over de vergoedingsregeling dyslexie.

5.3 Ouders informeren en adviseren

Als een leerling een lees- en/of spellingachterstand heeft, is het belangrijk dat de ouders hiervan snel op de hoogte worden gesteld. De leerkracht nodigt daarom de ouders uit voor een gesprek. Tijdens dit gesprek kunnen verschillende aspecten aan de orde komen.

In gesprek met ouders

- achtergrondinformatie vragen
- informeren over de achterstand
- meer informatie over dyslexie
- handreikingen voor de begeleiding thuis
- adviezen met betrekking tot een externe behandelaar

Hieronder lichten we deze onderwerpen kort toe. Uiteraard is het belangrijk om naast de inhoudelijke aspecten/informatie oog te hebben voor de gevoelens van de ouders. De ouders zullen het probleem moeten leren onderkennen/accepteren. De leerkracht kan hierbij ondersteuning bieden door ruimte te bieden voor hun emoties, goed te luisteren en niet te oordelen. Meer informatie over (de omgang) met ouders vind je bijvoorbeeld in het handboek *Ouders in de school* (2010) van Peter de Vries.

Achtergrondinformatie vragen

Ouders kunnen belangrijke informatie voor het leerlingdossier geven over onder andere het voorkomen van dyslexie in de familie, achtergrond van de leerling, herkenning van beschreven problemen en geletterde activiteiten in de thuissituatie.

Informeren over de achterstand

De leerkracht geeft zo precies mogelijk informatie over de achterstand. Een D- of E-score op een toets zal menig ouder niet veel zeggen. Het is daarom belangrijk om toe te lichten hoe de lees- of spellingtoets eruit ziet, wat er van de leerling verwacht wordt en wat de score precies betekent: waar heeft de leerling moeite mee? Ook opvallendheden die de leerkracht observeert tijdens de les kunnen besproken worden. Probeer zo objectief mogelijk te zijn in je toelichting en geef aan hoe ernstig je het probleem inschat. Bespreek ook welke ondersteuning de school kan bieden en hoe de aanpak er concreet uit zal zien.

Meer informatie over dyslexie

Sommige ouders zullen behoefte hebben aan meer informatie over dyslexie. Je kunt ze dan verwijzen naar relevante websites zoals www.balansdigitaal.nl, www.masterplandyslexie.nl of www.dyslexieroute.nl (draaiboek voor ouders). Een geschikt boek voor ouders is het boekje *Houvast bij leesproblemen en dyslexie* van Arga Paternotte (2009, herziene druk).

Handreikingen voor de begeleiding thuis

Ouders kunnen thuis hun kind ondersteunen bij lees- en/of schrijftaken. De leerkracht kan handvatten geven over de aard en de frequentie van de ondersteuning.

Adviezen met betrekking tot een externe behandelaar

Ouders kunnen vervolgens te allen tijde zelf beslissen of ze externe hulp willen inschakelen. Je kunt als leerkracht of intern begeleider ouders wel wegwijs maken en helpen bij de keuze voor een externe behandelaar. De school kan ouders helpen door een vragenlijst te verstrekken die ze kunnen gebruiken voor het verzamelen van informatie over de behandelingen. Vragen die aan bod kunnen komen zijn bijvoorbeeld: Hoe en hoe vaak wordt de behandeling geëvalueerd? Is het nodig om ook thuis te oefenen? Ook zul je als leerkracht zelf vragen hebben aan de behandelaar, zoals: hoe vindt de rapportage aan school plaats?

Ouders zullen nieuwsgierig zijn naar eerdere ervaringen met andere leerlingen. Scholen kunnen bijvoorbeeld een lijst aanleggen van leerlingen en ouders die ervaring hebben met een dyslexiebehandeling en bereid zijn daarover te vertellen. Ervaringsinformatie op heel praktisch niveau voorziet vaak in een behoefte.

Op www.steunpuntdyslexie.nl is meer informatie te vinden voor ouders over dyslexie op school, in de zorg en thuis.

Om ouders te kunnen adviseren zul je zelf op de hoogte moeten zijn van dyslexie-instituten en behandelingen in de regio. Niet alleen de locatie en het type behandeling zijn bepalend voor ouders. Zeker in het kader van de vergoedingsregeling dyslexie kunnen overeenkomsten tussen verzekeraars en behandelaars doorslaggevend zijn bij hun keuze. Verzekeraars vermelden in de polisvoorwaarden eisen aan de deskundigheid van de diagnosticus en behandelaar. Het is mede hiervan afhankelijk welke kosten vergoed worden. Ouders kunnen zich laten informeren door hun zorgverzekeraar.

Het is ook raadzaam om na te gaan of de behandelaar is aangesloten bij het Kwaliteitsinstituut Dyslexie (KD) (www.kwaliteitsinstituutdyslexie.nl) of bij het Nationaal Referentiecentrum Dyslexie (NRD) (www.nrd.nu). Dyslexiebehandelaars moeten zowel bij het KD als bij het NRD voldoen aan een aantal kwaliteitseisen. Beide stichtingen willen de kwaliteit van de dyslexiezorg bewaken en borgen, met het *Protocol Dyslexie Diagnostiek en Behandeling* (Blomert, 2006b) als uitgangspunt. Dit wordt bereikt met behulp van een databank waarin allerhande gegevens van de dyslexiebehandelingen worden ingevoerd.

Ouders zullen zelf contact leggen met een instituut om meer informatie in te winnen. Naast een aantal landelijke dyslexie-instituten zijn er remedial teachers, logopedisten, psychologen en orthopedagogen (vaak particuliere praktijken) die gespecialiseerd zijn op het gebied van dyslexie. Dit kunnen ook orthopedagogen zijn van schoolbegeleidingsdiensten.

5.4 Diagnostiek en behandeling in de gezondheidszorg

Na aanmelding zal de specialist op basis van de schoolgegevens uit het leerlingdossier beoordelen of het vermoeden van dyslexie gerechtvaardigd is. Als dit het geval is volgt er diagnostisch onderzoek.

5.4.1 Diagnostiek

Vaak is dit onderzoek over verschillende dagdelen verdeeld. In de eerste plaats wordt de achterstand in lees- en spellingvaardigheid vastgesteld, waarbij ook aandacht wordt besteed aan een aantal indicatoren van dyslexie. De diagnosticus kijkt onder andere naar letterkennis, fonologische vaardigheden en de vaardigheid in het snel benoemen van plaatjes, cijfers en/of letters. Ook wordt de algemene intelligentie bepaald. Als op basis van al deze gegevens dyslexie wordt vastgesteld, zijn de volgende uitkomsten mogelijk:

- 1 De externe behandelaar heeft de diagnose dyslexie gesteld en acht een gespecialiseerde behandeling in de gezondheidszorg wenselijk.
- 2 De externe behandelaar ziet geen aanleiding voor een dyslexiebehandeling. De lees/spellingproblemen kunnen met extra begeleiding in de school (zorgniveau 2 en 3) worden aangepakt. Er wordt terugverwezen naar het onderwijs, met een advies voor de begeleiding van de leerling.

5.4.2 Dyslexiebehandeling

Als ouders na het advies van de specialist kiezen voor dyslexiebehandeling door een externe behandelaar, is het belangrijk dat de leerkracht, de behandelaar en de ouders voor een goede onderlinge afstemming zorgen. Dat betekent dat er tussen de school, de behandelaar en de ouders geregeld overleg plaatsvindt over het tijdstip, de inhoud van de behandeling en de voortgang. Belangrijke contactmomenten zijn: direct na de diagnostiek en steeds na evaluatiemomenten tijdens de behandeling.

Wanneer een behandeling wordt gestart, is het aan te bevelen dat de leerkracht de behandelaar op de hoogte houdt van de lees- en spellingvorderingen van de leerling. Dat betekent dat de leerkracht observatiegegevens en toetsgegevens doorgeeft aan de behandelaar. Via e-mail of in een heen-en-weerschrift kunnen de leerkracht en de behandelaar onderling informatie uitwisselen. Daarnaast is het goed om als leerkracht of leesspecialist in grote lijnen op de hoogte te zijn van de inhoud van de dyslexiebehandeling. Bij een vaste samenwerking met een externe behandelaar kan de leerkracht/leesspecialist een informatiemiddag of -avond organiseren waarin de behandelaar de werkwijze uitlegt.

De inhoud van de behandeling

Binnen de dyslexiebehandelpraktijken is er, ondanks de verscheidenheid aan behandelvormen in Nederland, grofweg een onderscheid te maken tussen een psycholinguïstische benadering en een orthodidactische benadering (zie ook Blomert, 2006a, 2006b).

Psycholinguïstische benadering

Volgens de psycholinguïstische benadering ontstaan de lees- en spellingproblemen door een onvoldoende beheersing van de basisprocessen van het lezen en spellen en moet er gewerkt worden aan deze basisprocessen om het lees- en spellingniveau blijvend te verbeteren. Daarom ligt de nadruk in de behandeling op de fonologie van woorden. In een dergelijke behandeling wordt de klankstructuur van woorden expliciet aangeleerd en wordt leerlingen geleerd om bepaalde algoritmes aan te wenden om tot de juiste letter-klankkoppelingen te komen. Leerlingen leren ook effectieve leesstrategieën en het toepassen van spellingregels. Een behandeling binnen de psycholinguïstische benadering is sterk gestructureerd en voor elke leerling met enkelvoudige dyslexie ongeveer gelijk (Gerretsen, Vaessen, & Ekkebus, 2003). Verschillende onderzoeken in Nederland hebben het effect van een psycholinguïstische behandeling aangetoond bij kinderen met dyslexie (bijv. Gerretsen et al., 2003; Gijsel, Karman, & Bosman, 2010; Tijms, Hoeks, Paulussen-Hoogeboom, & Smolenaars, 2003; Tijms & Hoeks, 2005).

Orthodidactische benadering

De orthodidactische benadering is direct gericht op het leren lezen en spellen; de leertaak staat centraal (Dumont, 1990; Struiksma, van der Leij, & Vieijra, 2009). Afhankelijk van de geconstateerde tekorten van een leerling wordt een behandelplan opgesteld, waarbij rekening wordt gehouden met de specifieke vaardigheden van de leerling, zoals leesstrategieën, aandacht en geheugen, eventueel compenserende strategieën en het schoolcurriculum.

De behandeling kenmerkt zich door een aantal orthodidactische principes, zoals taakanalyse, sequentiële en cumulatieve opbouw, zelfinstructie, en het toepassen van lees- en spellingregels. Opbouw van deelvaardigheden, inprenting van woorden, en strategiegebruik staan centraal in de behandeling. De orthodidactische benadering is eclectisch van aard; dat betekent dat afhankelijk van de mogelijkheden en beperkingen van de leerling een passende methode gezocht wordt. Er zijn verschillende methodes naast elkaar mogelijk.

De orthodidactische benadering heeft zich de laatste jaren bij een aantal instituten ontwikkeld tot een orthopedagogische benadering. Daarin wordt, naast de orthodidactische aanpak, veel aandacht besteed aan de motivatie van de leerling, vergroten van inzicht in de eigen problematiek en zelfstandig leren omgaan met de problemen die het gevolg zijn van dyslexie. De effecten van de orthodidactische behandeling zijn in het verleden geëvalueerd door Dumont en zijn collega's (Dumont, Oud, van Mameren-Schoehuizen, Jacobs, van Herpen, & van den Bekerom, 1987; 1989). Beide onderzoeken lieten een significante vooruitgang in leesvaardigheid zien. Daarnaast combineert een aantal instituten een neuropsychologische benadering (uitgaande van bepaalde werking van de hersenen, bijvoorbeeld hemisfeerspecifieke stimulering) met een orthodidactische invalshoek. Ook van deze behandelingen zijn positieve effecten aangetoond (zie bijvoorbeeld: Struiksma & Bakker, 2006; van der Leij & Rolak, 2002).

Een vergelijking van de effectiviteit van de behandelingen van de verschillende behandelpraktijken is problematisch. In een vergelijkende studie (van der Leij, 2006) zijn de inhoud en de effecten van behandeling van vijf praktijken met verschillende benaderingen vergeleken. De conclusie hiervan was dat de inhoudelijke overeenkomsten tussen de werkwijzen groter zijn dan de verschillen en dat alle werkwijzen in zekere mate effectief zijn. De mate van effectiviteit blijkt afhankelijk te zijn van de ernst van de lees-/spellingproblemen die de leerling ondervindt als gevolg van dyslexie. In het algemeen kan gesteld worden: hoe hoger het leesniveau bij aanvang van de behandeling, des te groter het behandel-effect. De conclusie is dan ook, dat de verschillen in effectiviteit van behandeling meer samenhangen met de selectiecriteria van de behandelpraktijken (ernst van de problematiek), dan met de inhoud en methodiek van de behandeling. Zorgvuldig uitgevoerd praktijkonderzoek zal in de toekomst meer zicht moeten bieden op de effectiviteit van dyslexiebehandelingen.

Wanneer een leerling gespecialiseerde hulp krijgt buiten de school, kan de school er in overleg met de behandelaar voor kiezen om ook de begeleiding op school aan te passen. Een dergelijke aanpassing in

de begeleiding betekent echter nooit dat de school geen aandacht meer hoeft te besteden aan goed, passend lees- en spellingonderwijs voor deze leerling. De school blijft verantwoordelijk voor goed lees- en spellingonderwijs met adequate ondersteuning en begeleiding. Bovendien geldt dat alleen behandeling niet voldoende is: voor een optimaal resultaat is het belangrijk dat de aanpak van de school en die van de dyslexiebehandelaar op elkaar worden afgestemd.

5.5 Begeleiding op school na de behandeling

Als de doelstellingen van de dyslexiebehandeling in de gezondheidszorg zijn behaald of het maximum aantal behandelingen is voltooid, zal de externe behandeling worden beëindigd. Soms wordt een behandeling in samenspraak met de ouders en de leerling voortijdig beëindigd, terwijl het gewenste eindresultaat nog niet is bereikt. De reden hiervoor kan zijn dat de leerling niet meer gemotiveerd is en/of nauwelijks vooruitgang boekt. Ook na het afronden van een volledige, succesvolle behandelperiode is het echter niet reëel om verwachten dat een leerling met dyslexie zijn achterstand op lezen of spellen ten opzichte van leeftijdsgenoten heeft ingehaald. Dyslexie gaat nooit helemaal over. Vooral het leestempo blijkt moeilijk te verbeteren: ondanks intensieve specialistische hulp blijven leerlingen met ernstige leesproblemen vaak problemen ondervinden met vlot lezen (Torgesen, 2005, 2006). Hoewel een leeftijdsadequaat leesniveau meestal niet wordt bereikt, resulteert de behandeling wel vaak in een zodanige vooruitgang dat er sprake is van functionele geletterdheid. Bovendien kan de behandeling ook resulteren in een hoger competentiegevoel van de leerling, in het beter kunnen accepteren van de dyslexie of bijvoorbeeld in beter kunnen gebruiken van compenserende hulpmiddelen.

Bij beëindiging van de behandeling zal de behandelaar een eindverslag opstellen, dat met de ouders besproken wordt. Dit verslag kan als basis dienen voor een overleg tussen de behandelaar en de school over het vervolg van de begeleiding op school. De behandelaar kan gerichte aanwijzingen geven voor de aanpak op school en/of specifieke behandelmaterialen meegeven, waarmee op school geoefend kan worden. Tijdens dit overleg is het ook goed om na te vragen of er nog afspraken gemaakt zijn met de ouders en de leerling over een vervolgbezoek: Komt de leerling bijvoorbeeld na een half jaar of een jaar nog terug voor een onderzoek? Wordt er een vinger aan de pols gehouden?

Als de leerling uit de behandeling komt, is hij gebaat bij voldoende ondersteuning op school. Hoe deze ondersteuning eruitziet, is afhankelijk van de ernst en de aard van het probleem en de motivatie van de leerling. De leerkracht houdt in elk geval tijdens alle lessen rekening met de dyslexie. Dit doet ze bijvoorbeeld door de leerling voldoende leestijd te geven, zowel tijdens de lessen als tijdens proefwerken en toetsen. Ook maakt ze duidelijke afspraken met de leerling omtrent het lezen van teksten tijdens toetsmomenten en groepsactiviteiten en legt ze deze vast op een zogenaamde dyslexiekaart.

Dyslexiekaart

Het is wenselijk om de afspraken over het gebruik van hulpmiddelen die zijn gemaakt met de leerling en zijn ouders, vast te leggen op een zogenaamde dyslexiekaart. Sommige maatregelen zullen al op de dyslexieverklaring van de leerling staan. De dyslexiekaart houdt de leerling bij zich, zodat hij die bijvoorbeeld kan laten zien wanneer er een keer een invaller is in de groep. Hij neemt deze kaart mee naar de volgende groep, waar de kaart indien nodig wordt aangepast aan de omstandigheden die dan van toepassing zijn. Dat is ook een goed moment om te kijken of de faciliteiten nog up-to-date zijn. Het kan bijvoorbeeld zijn dat een softwarepakket moet worden vervangen door een nieuwere versie of door een ander programma met mogelijkheden die beter aansluiten bij de behoeften van de leerling. Aanpassingen in de faciliteiten vinden bij voorkeur plaats in samenspraak met een orthopedagoog of dyslexiespecialist die goed op de hoogte is van de ICT-mogelijkheden voor dyslectische leerlingen.

Hieronder staat een aantal aandachtspunten waar de leerkracht op kan letten in het onderwijs aan leerlingen met dyslexie (o.a. gebaseerd op Riddick, 1996).

Tips voor de leerkracht

- Pas op voor goedbedoelde opmerkingen die de leerling het ongemakkelijke gevoel kunnen geven een uitzondering te zijn in de klas. Een voorbeeld: een spellingles in groep 6 begint met een klassikale instructie. De groep krijgt vervolgens de opdracht zelfstandig aan de slag te gaan, waarbij de leerkracht en plein public tegen een dyslectische leerling zegt: 'Mirjam, jij hoeft dit dadelijk niet te doen, hoor. Dat is nog te moeilijk voor je. Wij gaan samen een andere opdracht maken.'
- Houd er rekening mee dat sommige dyslectische leerlingen zich stil en teruggetrokken opstellen in de groep, zodat ze snel vergeten worden. Ook voor dyslectische leerlingen is het belangrijk dat hun werk wordt opgehangen en dat hun schrijfproducten worden voorgelezen.
- Geef oprechte complimenten. Aanmoediging en complimenten zijn belangrijk voor de leermotivatie, maar ze verliezen hun geloofwaardigheid wanneer een leerling in de gaten heeft dat ze niet gemeend zijn. Het meeste effect hebben de complimenten die direct gerelateerd zijn aan de taak die de leerling heeft uitgevoerd. Dus een algemene opmerking als 'je hebt vandaag goed je best gedaan' heeft minder impact dan een opmerking als 'ik zie dat je in je verhaal er goed op hebt gelet om een punt achter elke zin te zetten'.
- Laat de opdrachten goed aansluiten op de mogelijkheden van de leerling. Leerlingen voelen zich uitgedaagd bij opdrachten waarvoor ze wel wat moeten doen, maar die niet te moeilijk zijn. Laat een dyslectische leerling in een gezamenlijke opdracht om een boek te maken niet altijd de illustraties verzorgen om hem te behoeden voor faalervaringen bij het schrijven. Met hulp van een groepsgeenoot of met behulp van de spellingcontrole kan ook hij zijn gedachten op papier zetten en levert hij een gelijkwaardige bijdrage aan het groepsproduct.

Stappenplan voor een effectieve aanpak op zorgniveau 4: externe behandeling en de taak van de school

Voor de behandeling (bij een vermoeden van dyslexie)

De leerkracht/leesspecialist ...

- kan de hardnekkigheid van de lees-/spellingproblemen aantonen
- levert alle benodigde gegevens over de leerling aan de externe behandelaar of ouders in de vorm van een leerlingdossier
- informeert ouders over het vermoeden van dyslexie en het dyslexiebeleid op school
- adviseert ouders bij de keuze van een gespecialiseerd instituut of een gespecialiseerde behandelaar

Tijdens de behandeling

De leerkracht/leesspecialist ...

- stelt zich op de hoogte van de uitslag van het diagnostisch onderzoek
- houdt de behandelaar op de hoogte van de vorderingen in de klas (zowel observaties als toetsen)
- is in grote lijnen op de hoogte van de inhoud van de behandeling
- maakt afspraken met de behandelaar over de begeleiding op school
- bevordert dat afspraken gemaakt worden over de benaderingswijze van de leerling (welke eisen stellen we; hoe zorgen we voor voldoende zelfvertrouwen?)

Stappenplan voor een effectieve aanpak op zorgniveau 4: externe behandeling en de taak van de school

Bij beëindiging van de behandeling

De leerkracht/leesspecialist ...

- vraagt aan de behandelaar aandachtspunten voor de instructie en begeleiding op school
- vraagt bij de behandelaar na of er nog een follow-up plaatsvindt: komt de leerling na bijvoorbeeld een bepaalde periode terug voor controle?
- zorgt ervoor dat de extra ondersteuning op school wordt voortgezet
- zorgt ervoor dat de leerlingen met dyslexie gecoacht worden

Leerlingen met dyslexie blijven gebaat bij uitbreiding van de instructie- en oefentijd voor lezen en/of spelling. Wanneer de lees-/spellingproblemen nog fors zijn en de leerling gemotiveerd is, kan ervoor gekozen worden om daarnaast de intensieve aanpak op zorgniveau 3 van voor de behandeling te continueren of weer op te pakken. Het is verder aan te bevelen om vanaf groep 5 al gebruik te maken van ondersteunende en/of compenserende software, als de leerling daar baat bij heeft. Leerlingen worden daar niet lui van, maar leren er juist beter door spellen (zie hoofdstuk 4).

Omdat dyslexie nooit overgaat, zullen dyslectische leerlingen moeten leren omgaan met de gevolgen van hun lees-/spellingproblemen. Een dyslexiecoach kan hierbij uitkomst bieden. Deze rol kan vervuld worden door een leerkracht of leesspecialist die een speciaal opleidingstraject tot dyslexiecoach heeft doorlopen. De dyslexiecoach bevordert de zelfredzaamheid van leerlingen: Wat doe ik als ik een tekst niet kan lezen? Wat doe ik als ik te weinig tijd heb om mijn proefwerk af te maken? Hoe zorg ik ervoor dat er zo min mogelijk spellingfouten in mijn werkstuk zitten? Hoe ga ik goed voorbereid naar het voortgezet onderwijs? Stuk voor stuk vragen waar de dyslexiecoach samen met de leerling een antwoord op zoekt.